

StOKpaardje

Donateursblad van Stichting 't Oude Kinderboek
jaargang 6, nummer 2, 2010
verschijnt 4x per jaar

Colofon

Stichting 't Oude
Kinderboek
Laarstraat 31
7201 CB Zutphen
0575-545117
oudekinderboek@hetnet.nl
di t/m vrij 13.00-17.00
www.stichtingoudekinderboek.nl
issn 1873-9474
ABN-AMRO 61 17 46 190

Redactie

Lot van den Akker
Eef Nulden
Reint Jan Terbijhe
Bram van IJperen
Paula Bömer

Comité van Aanbeveling

Bennie Jolink
Nannie Kuiper
Marieke Schriks
Jan Terlouw
Wim Hazeu

Wordt u donateur?

Dan krijgt u:

- *ontvangstbevestiging
- *donateursblad
- *gratis kopersservice
- *eindejaarsattentie

Doelstelling:

Het verzamelen, bewaren
en ter inzage geven van in
principe niet recent
verschenen kinder- en
jeugdliteratuur, in het
bijzonder uit het
Nederlandse taalgebied.

Van het bestuur

Digitaal StOK bestand

Al een aantal keren heb ik melding gemaakt dat het boekenbestand van StOK beschikbaar zal komen als een digitaal bestand, dat voor iedereen is in te zien. Dankzij heel veel werk achter de schermen door onze medewerkers en de inspanningen van o.a. Biblioservice Gelderland en de Graafschap Bibliotheken is het momenteel zover dat het bestand opgenomen is in de catalogus van de Graafschap Bibliotheken.

U kunt ons bestand inzien op de volgende manier:

- U gaat naar www.graafschapbibliotheken.nl en klikt door naar "catalogus", vervolgens naar "algemene catalogus".
- U gaat naar www.geldersecatalogus.nl en toetst een naam/titel in. Ga vervolgens naar "Selectie Toon resultaten uit" en selecteer: St. Het Oude Kinderboek.

Via deze catalogi is het mogelijk online boeken bij StOK aan te vragen. Binnen enkele dagen staat het door u aangevraagde boek dan voor u klaar in uw eigen openbare bibliotheek. Bent u geen lid van een openbare bibliotheek dan kunt u per telefoon of mail bij ons terecht. Wij sturen het boek dan tegen betaling van administratie- en portokosten naar u toe.

Het plan is dat uiteindelijk bij elk boek ook een afbeelding van het titelblad zichtbaar zal zijn en dat de collectie ook via Zoek&Boek opvraagbaar is. Er wordt volop gewerkt om dit zo mogelijk dit najaar te bereiken. U zult er dan uitgebreid over worden geïnformeerd.

Aanvulling bestuur

Hoewel de samenwerking met Biblioservice en de Graafschap Bibliotheken bijzonder plezierig verloopt, heeft die wel een bestuurlijke consequentie gehad. Ons bestuurslid Ine Kamp, werkzaam bij de Graafschap Bibliotheken, heeft haar functie neergelegd om mogelijke belangenverstremming te voorkomen. Het bestuur bestaat daardoor nog maar uit drie personen. Ik doe hierbij een dringende oproep aan u om ons bestuur aan te vullen of andere geschikte personen aan ons door te geven.

Reint Jan Terbijhe
voorzitter StOK

Recente schenkingen

- Karin Michaëlis, *Het groene eiland*. Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam, 1937
- P. Jersjow, *Het gebochelde paardje: een Russisch sprookje voor kinderen van elke leeftijd*. Uitgeverij Radoega, Moskou, [1985]
- M. Everma, *Joops belofte*. Uitgeverij Gottmer, Nijmegen, [ca. 1958]
- Nelly Donker, *Ik leer lezen : tweede deel*. [S.I. : [s.n.], [195- ?]
- Tony Wolf, *De vier jaargetijden*. Uitgeverij Helmond, Helmond, [1976]

Boekbespreking uit de recente schenkingen

Het Groene Eiland door Karin Michaëlis, uitgegeven in 1937 door Nijgh & Van Ditmar, geïllustreerd door Hedvig Collins.

De hoofdpersoon, Torben, woont op een klein eiland in Denemarken met zijn vader en moeder. Er is een klein dorp, waar iedereen elkaar kent en waar we kennismaken met een aantal eigenaardige personages. Zijn vriendinnetje, Maleen, is de dochter van een kunstschilder, die wat geld heeft gewonnen in de loterij en op een ongewone manier probeert te boeren. Hij kweekt klaprozen, omdat zijn vrouw het rood zo mooi vindt en lieveheersbeestjes om geen vergif op de appelbomen te hoeven spuiten. Zijn vrouw leest alleen maar romannetjes en

doet niets aan het huishouden. Er is een soort kruidenvrouwtje, dat enorme hoeveelheden groente en fruit inmaakt en een grootgrondbezitter, die heel gierig is.

Op een dag verschijnt er een groene wolk, die alle eilanden in de omgeving doet verdwijnen en naar het lijkt alle leven op aarde. Er is in elk geval geen contact met de buitenwereld meer mogelijk. Als de voorraden op het eiland op dreigen te raken, laat iedereen zich van zijn slechtste zijde zien: er wordt gehamsterd, gestolen en geprofitteerd. Zo kan het niet doorgaan; er moet een onpartijdige leider komen. Door lootjes te trekken, wordt Torben aangewezen om Consul te worden. Hij schaft de school af en laat alle kinderen nuttig werk doen en land aanwinnen. Het kruidenvrouwtje leert de mensen brandnetels te eten en andere dingen uit de natuur te gebruiken. Er moet te veel voedsel worden verbouwd om het vee te voeren, dus wordt er besloten weinig of geen vlees meer te eten. Door de schaarste aan brandstof ontstaat er een energiecrisis en Torbens vader, die uitvinder is, maakt een elektriciteits-opwekker van een oude fiets, die trouwens ook weer kapot gaat. Het eiland blijkt moeilijk bestuurbaar: het

geld is niets meer waard en ook ruilhandel werkt niet goed. Dan bedenkt Torben een oplossing door iedereen even lang te laten werken aan wat hij kan en alle producten gelijkelijk te verdelen. Dan stijgt het water! Met springstof wordt een oude krater tot leven gewekt en er ontstaat een bron waaruit water naar beneden stroomt waardoor men elektriciteit kan opwekken.

Het boek eindigt ermee, dat de mannen die op een schip de toestand zijn gaan verkennen, terugkeren en dat er eindelijk weer radiocontact is met de buitenwereld. Toch nog een happy end. Ondanks de maatschappijkritiek is het wel een echt kinderboek en nog steeds van toepassing in deze tijd! Een bijzonder boek. De schrijfster heeft er ook nog een paar pro-joodse passages in verwerkt.

Over de schrijfster:

Velen van ons zullen Karin Michaëlis kennen van de boeken over Bibi, een Deens meisje dat allerlei reizen maakt omdat haar vader bij de spoorwegen werkt en van *Lotte's grote feest*. Geboren als Katharina Bech-Bröndum leefde ze van 20 maart 1872 tot 11 januari 1950.

Karin Michaëlis, ca 1931

Ze trouwde eerst met de schrijver Sophus Michaëlis, van wie ze scheidde en later met Charles Emil Stangeland, van wie ze ook scheidde omdat hij het niet eens was met haar politieke activiteiten en publicaties. In die tijd schreef ze *De gevaarlijke leeftijd* over seksualiteit bij vrouwen. Ze was politiek betrokken en waarschuwde al in een vroeg stadium tegen Hitler en Mussolini. In 1921 nam ze deel aan een antioorlogscongres in Amsterdam. In de Eerste Wereldoorlog deed ze liefdadigheidswerk in Oostenrijk en in WO II waren haar boeken in Duitsland verboden.

Hedvig Collins, de illustratrice, maakte ook de tekeningen in de vier Bibi-boeken.

Lot van den Akker

Fiep Westendorp

Boekvergelijking door Lot van den Akker

Bij het inrichten van de etalage in ons pandje in de Laarstraat met de boeken van Annie M.G. Schmidt, waarvan er veel door Fiep Westendorp zijn geïllustreerd, viel het me weer eens op wat een verschil er langzamerhand is geslopen tussen haar vroege werk en de latere illustraties. Met name tussen de "oude" Jip en Jannekes en de modernere. Bijna

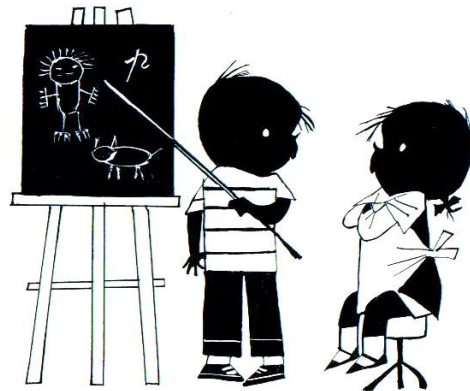
ongemerkt zijn de wat rolmopsachtige, langwerpige lichaampjes ingedikt tot knusse knolletjes. De kleding lijkt onveranderd; Jip een streepjestruij met een kraagje en een tuinbroek met lichters en Janneke een donker jurkje met een wit geschulpt schortje. Een outfit, die duidelijk stamt uit de jaren vijftig. In alle acht deeltjes blijven ze

nog precies hetzelfde. Ook als de serie in pocketformaat opnieuw wordt uitgegeven in 1963 bij de Arbeiderspers, zijn de plaatjes nog hetzelfde, maar op de voorkant staan al de vernieuwde figuurtjes. Ze zijn wat strakker getekend, meer gestileerd en het schortje van Janneke is recht en heeft geen geschulpt randje meer. Als in 1989 de boekjes opnieuw op de markt komen, ditmaal uitgegeven door Querido, zijn alle illustraties vernieuwd. Jip is ietsje stoerder geworden; zijn wat knullige broek met lichters is een spijkerbroekje geworden en ook zijn balletschoentjes heeft hij verruild voor iets stevigers. Ook de omgeving van de kinderen is met de jaren meegegaan. Vooral het meubilair is tot minimale proporties

teruggebracht. Het is razend knap hoe Fiep met enkele lijnen de essentie van de dingen weet te treffen. De plaatjes zijn misschien wel geraffineerder geworden, maar eigenlijk houd ik toch het meest van de vroegere afbeeldingen, die me herinneren aan *Het verloren schaap*, *Versjes uit de Grabbelton* en *Versjes uit de nieuwe doos* van Han G. Hoekstra, waar ik in mijn jeugd zeer aan verknocht was. Het leukste vond en vind ik de zwierige houdingen waarin allerlei mensen zijn afgebeeld, volkomen onmogelijk, maar toch ook herkenbaar. Later is dat er een beetje uit gegaan en zijn de personen meer vierkant en compact geworden. De onderstaande voorbeelden laten zien wat ik bedoel.

'Jip is de meester', *Het Parool* 12 december 1952, inkt, 14,5 x 13,5 cm.

'Jip is de meester', 1963, pen en inkt, 10,2 x 12,3 cm.

'Jip wil geen thee drinken', *Het Parool*, 25 oktober 1952, potlood en inkt, 18 x 16,5 cm.

'Jip wil geen thee drinken', 1963, tekening in pen en inkt, 9 x 11,5 cm.

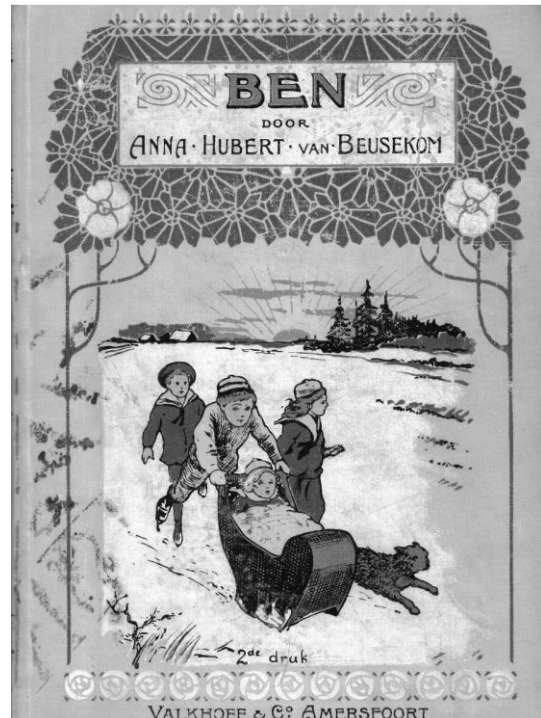

Liefhebbers van oude kinderboeken kunnen zichzelf een stil genoeg bezorgen door langs hun eigen of StOK's boekenplanken te schuiven, er een boek af te pakken en het vervolgens als een dierbaar voorwerp even in beide handen te houden, voor de zoveelste keer door te bladeren en tenslotte behoedzaam terug te zetten. Het boek in kwestie heeft een mooie band, stemmige illustraties en is een puntgaaf exemplaar. De hoge leeftijd zorgt voor een prachtige verkleuring van het papier en de geur binnenin maakt het stil genoeg tot een bijna gelukzalige gewaarwording.

Zo'n boek is *Ben*, van Anna Hubert van Beusekom, uitgegeven door Valkhoff & Co en geïllustreerd door L.W.N. Wenckebach. De eerste druk dateert al uit 1904

Het goed vertelde verhaal bevat twee jaar uit het leven van kreuple Ben, die alleen met zijn vader en de juf in het grote Amsterdamse huis opgroeit. Hiertegenover staat het complete, kinderrijke gezin van oom Henk en tante Bettie, bij wie Ben de kerstdagen gaat doorbrengen. We zitten in de tijd van gas- en olieverlichting, van handwagen en bakslee, van manufactuur- en galanteriewinkels. De tijd waarin een trekkop een paljas werd genoemd en een circus een beestenspel.

Men zei destijds *warentig*, echt waar en men kon *zwijgen als een mof*.

De talrijke recensies waren indertijd lovend. Terecht! Het boek ademt een sympathieke sfeer, er wordt niet gemoraliseerd, geen eindeloze reeks kwajongensstreken, en de passage waarin Ben over zijn overleden moeder vertelt is ronduit levensecht en ontroerend.

-----Wist u dat L.W.R.W. de oom was van Oswald Wenckebach, de schepper van menig karakteristiek beeld in ons land? We denken dan bijv. aan Monsieur Jacques (door de Rotterdammers 't Mannetje genoemd) en aan Meneer Anton Philips.

-----A.H.v.B. leefde van 1882 tot 1926 en heeft een behoorlijk oeuvre bij elkaar geschreven, voornamelijk "bakvischverhalen voor grootere meisjes" en "famieljelitteratuur". Ze wordt door een recensent op één lijn gesteld met Tine van Berken (1870-1899), een andere bekende en productieve schrijfster van jeugdliteratuur uit die tijd. Anna was de oudste dochter van een gefortuneerde, Brabantse, hoge ambtenaar, die weinig ophad met het literaire talent van zijn dochter, getuige het volgende citaat: 'Moderne literatuur kweekt allemaal slappe-knieën mensen, zenuwzieke zoutzakken en is de bron van alle kwaad.'

Bram van IJperen

'Het boek zal niet verdwijnen'

Interview met Janneke van der Veer door Reint Jan Terbijhe

Op een mooie lenteavond in april word ik hartelijk ontvangen door Janneke (Tolbert, prov. Groningen, 1953) en haar man Peter Duijff in hun zonnige woning in Schalkhaar. Janneke, oud-bestuurslid van StOK, informeert naar het laatste wel en wee van StOK, waarna we overgaan naar haar passie voor (kinder-) boeken.

Die passie heeft ze van haar ouders geërfd. Haar vader, die de kost verdiende als ziekenfondsbede en later als melkboer, was gek op lezen en las zijn kinderen graag voor. Haar moeder deed soms tussen zes en negen uur 's morgens het huishouden om daarna te kunnen lezen, tot verwondering van de buurt. Dat voorlezen, onder meer uit de *Prélientje-* en *Drie stouterdjes-*boekjes van de wasmiddelenreclame en uit het *Groot Sprookjes Boek* van het tijdschrift *Margriet*, stimuleerde Janneke om zelf te gaan lezen.

Illustratie van Nans van Leeuwen bij 'Finist de wakkere valk' in *Groot Sprookjes Boek*

Met poppen spelen, knutselen, buiten spelen, het interesseerde haar niet.

Haar grootste genoegens was om samen met haar vriendinnetje te lezen. Ieder in een hoekje met een boekje. Al snel werd ze lid van de openbare bibliotheek en haalde daar elke week het maximaal toegestane aantal boeken op, twee romans en vijf studieboeken.

Na de opleiding hbs-b overwoog ze even wiskunde te gaan studeren, maar het werd een 3½- jarige opleiding aan de Academie voor School- en Beroepskeuzewerk in Tilburg, waarna Janneke vijf jaar werkte als beroepskeuzeadviseur. Een fijne tijd waarin ze met erg uiteenlopende beroepen in aanraking kwam. Toch bleef het woord trekken en ze haalde de MO-A akte Nederlands. Vervolgens werkte ze een aantal jaren in het onderwijs. Werken met pubers lag haar echter niet zo goed, lesgeven aan volwassenen deed ze met veel meer plezier.

Nadat ze getrouwd was, overwoog ze een kinderboekwinkel te beginnen en begon ze aan de opleiding voor het vakdiploma boekhandel. Dat werd het toch niet en Janneke ging correctie- en redactiewerk voor de *Verzamelkrant* doen. Mede op haar initiatief is vervolgens in 1992 het blad *Boekenpost* opgericht, waarvan Janneke hoofdredacteur werd. Naast de coördinerende werkzaamheden schrijft

ze vanaf het begin ook zelf artikelen voor het blad, onder meer over kinderboeken, tentoonstellingen, collecties, uitgeverijen en margedrukwerk. Deze werkzaamheden combineert ze met het schrijven van artikelen voor diverse andere tijdschriften, zoals *Traditie*, *Lexicon van de jeugdliteratuur* en de *UittrekselBank Jeugd* van uitgeverij Biblion. De nadruk ligt daarbij op de kinder- en jeugdliteratuur.

Het lezen en studeren zit Janneke zo in het bloed dat ze van 1998 tot 2005 Algemene Cultuurwetenschappen studeerde aan de Open Universiteit. Ze sloot deze studie af met een scriptie

over de kinderversjes van Han G. Hoekstra (1906-1988). Drs. Janneke werkt op dit moment samen met Joke Linders aan een biografie van deze dichter/journalist.

Lezen en kennis over boeken doorgeven bepalen voor een groot deel het leven van Janneke.

Zij maakt daarbij volop gebruik van de digitale kennisverspreiding, maar er gaat volgens haar toch niets boven een echt boek dat je kunt vasthouden. "Het boek zal nooit verdwijnen" is haar overtuiging. Daarom ook vindt ze een instelling als Stichting 't Oude Kinderboek als cultuurbewaarder en -verspreider erg belangrijk en heeft ze met veel plezier meegewerkt aan *Van Arendsoog en Joop ter Heul*, het gezamenlijk geproduceerde overzichtsboek over kinderboeken van uitgeverij Terra/Lannoo en StOK. Janneke heeft voor deze uitgave de tekst geschreven.

In haar vroege jeugd waren het de verhalen uit het Margrietsprookjesboek en dan vooral de Russische sprookjes die haar boeiden. Favoriet was het sprookje 'Finist de wakkere valk'. Via de *Marieke*-serie van Mia Bruyn-Ouwehand (o.a. *Marieke krijgt visite*, *Marieke gaat melken*, *Marieke en de eekhoorn*, *Marieke bakt pannekoeken* en *Marieke in de sneeuw*), *Rosy*, dat krantenkind van An Rutgers-van der Loeff en *School-Idyllen* van Top Naeff zien we hoe Jannekes belangstelling verandert als ze opgroeit. Karakter van F. Bordewijk, *Max Havelaar* van Multatuli en *Eline Vere* van Louis Couperus zijn enkele van haar lievelingsboeken. 'Vroeger hield ik vooral van echte meisjesboeken', mijmert ze.

Zestiende druk van *School-Idyllen* door Top Naeff (1936).

Ook de hedendaagse literatuur heeft haar belangstelling. Zo is ze momenteel gefascineerd door het boek *Godenslaap* van Erwin Mortier. Hierin wordt beschreven hoe een oude, fysiek zeer beperkte vrouw terugblijkt op haar leven. Belangrijk voor haar is het schriftje met pen dat ze elke morgen krijgt aangereikt door haar verzorgster. In dit schriftje noteert ze haar herinneringen.

Janneke geniet volop van haar leven, haar man en kinderen. Mocht ze oud en gebrekkig worden dan kan zij alles missen, als ze maar een schriftje en een pen mag hebben om

in

De Almense Mölle

vindt u :

Galerie De Blauwe Deur.
Een kunstgalerie, die het hele jaar door schilderijen, tekeningen, beelden en fotografie exposeert.
De galerie is geopend op woensdag 10.00-17.00, op donderdag en vrijdag 14.00-17.00 (van november tot half maart gesloten op do & vrij), de eerste zondag van de maand en het eerste weekend van de maand op zaterdag en zondag 12.00-17.00.
Kom gerust eens een kijkje nemen.

www.blauwedeur.nl

'n Kerstvacantie van Jaap en Niki, door T. Hellinga-Zwart. Een mooie Van Goor-uitgave gedrukt op zwaar papier, uit 1925, met platen van meester Jetses en leerling Sijtje Aafjes. Mevr. Hellinga schrijft in een levendige stijl en de talrijke hoofdstukken laten zich gemakkelijk als losse schetsen lezen. De ondertitel luidt: *een verhaal uit Friesland voor kinderen*. Een titel die wel wat zegt over de aparte plaats van het Friesland van voor de Afsluitdijk. De vader van Jaap en Niki gaat samen met zijn gezin de kerstvakantie bij pake en beppe doorbrengen. Hij was destijds uit Fryslân naar Holland "geëmigreerd". Het wordt een hartelijk weerzien. De kinderen vervelen zich geen moment. Een warm winterboek, sfeervol geïllustreerd en rijk aan cultuurhistorische elementen. Een hardrijderij, winteravond-spelletjes, een rinkelende 'belleslide' en de lampionoptocht op oudejaarsdag, alles passeert de revue. Grootva vertelt een pakkend verhaal over zijn voormalige dienstmeid Hinke, die de levertraan voor zusje bij elkaar schaatste. Dezelfde Hinke is door Jetses uitgebeeld. Ik citeer: "Gekleed met mantel en hoed, rok en blouse ging Hinke het tentje binnen en.... in een rood onderlijf en korte onderrok, zoo kwam ze er weer uit. Moet mem zóó rijden? Ja, dat reed nou eenmaal gemakkelijker was het nuchtere antwoord."

- Heeft u net als Jaap ook wel eens het vlammetje mogen uitblazen nadat pijp of sigaar was aangestoken?
- Wist u dat een arrenslee van narrenslee komt? We moeten dan denken aan de nar met zijn bellenmuts. Het Fries noemt de ar dus een belleslide. Ook een adder was eerst een nadder.

Bram van IJperen

in- en verkoop van:

jeugdboeken
geïllustreerde jeugdboeken
antiquarische strips
plaatsjesalbum/reclameuitgaven
prentenboeken

4 à 5x per jaar geven wij een catalogus uit met de nieuwste aanwinsten op bovengenoemde onderwerpen

bezoek na afspraak

Antiquariaat
de Spreng
Ton van der Heijden

Boompjes 1
4286 LE Almkerk
0183-403402
06-20955325
ajmvdheijden@planet.nl

